

1) Kā radusies sala ezerā. Reiz no elles Dzirciemā atklīdis Velns. Ezera malā pie Turku mājām viņš atgūlies, paņēmis zemes klēpi pagalvī un guļ. Uzreiz dzied gailis, Velns trūcies augšā un meties pāri ezeram, spilvenu padusē iespiedis. Kā ticis pret ezera vidu, tā baznīcā sāk zvanīt. Velnam no bailēm izkritis spilvens ezerā. Tur tagad redzama saliņa. Ezera krastā bijis akmens, tur redzama Velna pēda, kur viņš skriedams uzkāpis. Pie Turkiem vēl ir tagad redzama vieta, kur Velns gulējis. (Latvijas Folkloras krātuve (LFK) 1835, 5312. Sējēja Tukuma Dzirciemā, 50 g. v.; pier. M. Kazeka 1948.)

2) Par akmeni ļaužu mutē uzglabājušies 3 varianti: 1) ka velns kādu svētdienas rītu nesis dzirnakmeni uz muguras, Dzirciema baznīcā sākts zvanīt, viņš nobijies un bēdzis, un bēgdams uz akmeni uzspēris kāju, kur pēdu iespiedis; 2) ka velns gulējis Dzirciema ezera augškalnā, elles kaktā, pie Turķu mājām, starp strautiem un akmens bijis pagalvī, gailis sācis dziedāt, velns paķēris akmeni padusē un steidzies prom uz Kolterkalnu, laikam Janis upes atvaru, akmens izkritis un velns uzspēris kāju un pēdu iespiedis, kas pamudinājis jaunsaimnieku Šalderi no Līdumnieku mājām akmeni saspridzināt; ka kalna ielejā bijusi zviedru kara nometne un tie tur aprakuši veselu mucu ar zelta naudu. Pēdakmens bijis uz otra lielākā akmens; 3) „pēdakmens” atrodas Dzirciema pag. Tukuma apriņķī, Kolterkalna ielejā ar pirkstiem uz Jāņupes pusi, dienvidus rītiem. Dzirciema Turķu mājas saimnieks Mellens, apm. 50 gadu vecs, stāsta, ka savā laikā viņa mājas tuvumā ezera galā, ko par elles kaktu sauc agrāk, starp strautiņiem gulējis velns un akmens bijis pagalvī spilvena vietā. Pienākusi gaisma, gailis sācis dziedāt, velns paņēmis akmeni padusē un steidzies uz Kolterkalna ieleju un Jāņupi, kur akmens izkritis un velns uzspēris kāju un tajā iespiedis pēdu. (LFK 23, 6018)

3) Velns gulējis Dzirciema ezera galā elles kaktā pie Turķu mājām, starp strautiņiem, gailis sācis dziedāt, velns paķēris akmeni, kas viņam bijis pagalvī, un skrējis uz Kolterkalnu, laikam Jānis upes atvaru (upe dziļā gravā, ietek Engures ezerā), un tur kalna gravā akmens izkritis. Velns uzspēris kāju virsū un pēdu iespiedis. (K. Bukums. Latvijas Nacionālā Vēstures muzeja Arheoloģijas departamenta arhīvs, 1926.)

4) Kādu svētdienas rītu velns gājis ar dzirnakmeni uz muguras un izdzirdis Dzirciema baznīcā zvanam, skrējis, bēdzis un uzskrējis uz akmeņa, iespiedis pēdu. ...Talsu–Tukuma lielceļmalā. Pusapaļš akmens, apm. 4 pēdi caurmērā un apm. 1,5 pēdu stāv virs zemes. Pēdas vieta pieaugusi ar akmeņa sūnu. (K. Bukums. Latvijas Nacionālā Vēstures muzeja Arheoloģijas departamenta arhīvs, 1926.)

5) Pie Turka ir Elles kakts. Tur velns gulējis. Iztraucēts paņēmis spilvenu padusē, gailis dziedājis. Skrējis projām, ezerā pie muižas spilvens izkritis, tur saliņa. Pie Kolterkalniem arī nav varējis palaisties, kritis uz akmeņa, atspiedies ar kāju, tur palikusi pēda. (LFK 23, 5302)

6) Pēdakmens Kolterkalnā Dzirciema pagastā, Tukuma apr. caur Kandavu. Teika stāsta, ka velns gājis un svētdienas rītā izdzirdējis, ka Dzirciema baznīcā zvana, bēdzis un uzskrējis uz Pēdakmeņa, kur iespiedis pēdu. (LFK 23, 5302)

7) Reiz no elles Dzirciemā atklīdis Velns. Ezera malā pie Turku mājām viņš atgūlies, paņēmis zemes klēpi pagalvī un guļ. Uzreiz dzied gailis. Velns trūcies augšā un meties pāri ezeram, spilvenu padusē iespiedis. Kā ticis pret ezera vidu, tā baznīcā sāk zvanīt. Velnam no bailēm izkritis spilvens ezerā. Tur tagad redzama saliņa. Ezera krastā bijis akmens, tur redzama Velna pēda, kur viņš skriedams uzkāpis. Pie Turkiem vēl ir tagad redzama vieta, kur Velns gulējis. (LFK 1835, 5312. Sējēja Tukuma Dzirciemā, 50 g. v.; pier. M. Kazeka 1948.)

8) Pie Turku mājas ir grava, kur velns esot gulējis. Nezin no kā iztraucēts, viņš laidies pāri ezeram. Zāmiņu katoļu baznīcā zvanīts, velns nobijies, izkritis no paduses

spilvens. Tā radusies sala ezerā. Kolterkalnā velns atspēris kāju uz akmens, tur cēlusies velna pēda. Tagad tas akmens saspridzināts, un jaunais darba zemnieks iemūrējis to mājas pamatā, bet pēda esot redzama. (LFK 1835, 5328. Klankša Tukuma Dzirciemā, ap 45 g. v.; pier. M. Kazeka 1948. Tas pats: Latviešu tautas teikas. Izcelšanās teikas. – Rīga, 1991., 32. lpp.)